

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“Sömürü Düzeninde İnsan ve Emek”

Danışman Öğretmen: Başak İNGİN

Öğrencinin Adı: Fethi Bartu

Öğrencinin Soyadı: ALP

Diploma Numarası: 001129-0053

Sözcük Sayısı: 3988

Araştırma Sorusu: Yaşar Kemal'in “Hüyükteki Nar Ağacı” adlı yapıtında “mücadele” olgusu nasıl işlenmiştir?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı, Türkçe A dersi kapsamında hazırlanan bu tez çalışmasında Yaşar Kemal'in "**Hüyükteki Nar Ağacı**" adlı yapıtında yer alan mücadele olgusu, figürler ve toplumsal yapı üzerinden neden-sonuç bağlamında incelenmiştir. Tezin amacı, kişinin hem maddi hem de manevi sıkıntılar ile mücadelesinin ne seviyelere ulaşabileceğine somut bir örneklendirme yapmaktadır. Bu bağlamda tez, var oluş mücadelesi ve değişime karşı verilen mücadele olarak iki farklı ana başlık altında incelenmiştir. Yapıtın bu çerçevede incelenmesi de maddi ve manevi mücadele ayrımını yapmayı kolaylaştırmıştır. Aynı şekilde, odak figürlerin mücadele olgusu çerçevesinde incelenmesinde uzamın da etkilerine yer verilmiştir. Dönemin özellikleri, makineleşme süreci, sıtma hastalığı ve bu bölgede kutsal kabul edilen "*nar ağacı*" gibi kültürel yapının bir parçası olan unsurlar, yapıtın ve tezin ilerleyişinde büyük bir role sahiptir. Odak figürlerin genel olarak yaşama karşı verdiği mücadele irdelendikten sonra figürlerin hayata ayak uydurma çabaları ve beraberinde gelen başarısızlık, umutsuzluk gibi kavramların onların yaşam algılarına ve verdikleri mücadeleye etkileri değerlendirilmiştir. Tezin sonuç bölümünde ise figürleri mücadeleye iten nedenler bir kez daha sonuçları ile birlikte irdelenmiştir. Çalışma yapıttan alıntılarla desteklenmiştir.

Sözcük sayısı: 171

İÇİNDEKİLER

1.	GİRİŞ	4
2.	VAR OLUŞ MÜCADELESİ	5
2.1.	Maddi Nedenler	5
2.1.1.	İş İmkânlarının Kısıtlanması	6
2.1.2.	Geçim Zorluğu	8
2.2.	Umut ve Beklenti	11
2.2.1.	Baba-Çocuk-Açlık	11
2.2.2.	Umut: Verimli Çukurova ve Cennet	13
3.	DEĞİŞİME KARŞI VERİLEN MÜCADELE	15
3.1.	Makineleşme Süreci	15
3.1.1.	Doğa ile Kutuplaşma	16
3.1.2.	İnsanlar Arasında Kutuplaşma	16
3.2.	Nar Ağacı	18
4.	SONUÇ	19
5.	KAYNAKÇA	20

Araştırma Sorusu: Yaşar Kemal'in "**Hüyükteki Nar Ağacı**" adlı yapıtında "mücadele" olgusu nasıl işlenmiştir?

1. GİRİŞ

Değişim, tarih öncesinden günümüze dek değişmeyen tek unsurdur. Bu değişimin oluşumları sırasında insanlar doğup büyüdükleri uzamların yaşam biçimleriyle, kültürleriyle, doğal ve beşeri öğelerinden beslenerek şekillenirler. Bu şekillenme sayesinde buldukları toplulukta yer edinirler. Zaman içerisinde yaşanan değişimlere uyum gösteren topluluğun içinde kalabilmek için değişimin bir parçası olmak, zorunluluk haline gelmiştir. Bundan kaçınanlar zamanla toplumdan soyutlanır, yalnızlaşır ve hem toplum hem de kendi içinde inandıkları adına bir mücadele verir. Mücadele ise, insanın hem fiziksel hem de zihinsel olarak baskın bir yapıya sahip olabilmesi için kullandığı birincil savunma mekanizmalarından birisidir. Yaşar Kemal'in "**Hüyükteki Nar Ağacı**" adlı yapıtında Çukurova'da ırgatlık ile geçinen köylülerin toplumdaki dinamiklerin değişimine karşı verdiği mücadele anlatılmaktadır. Bu değişimin başrolünde de makineleşme süreci rol oynar. Makineleşme, ağaların köylüye duyduğu ihtiyacı bir hayli azaltmıştır. Artık onların aybaşı para isteyen, yorulunca duraksayan işçiler yerine yedi gün yirmi dört saat çalışabilme potansiyeline sahip hızlı ve etkili makineleri vardır. Kas gücünün dinamiği ile makine gücünün dinamiği arasındaki bariz karşılaştırma, figürlerin hem birbiri arasında hem de kendi içlerinde yaşadığı olay örgüleri ve duygu durumlarıyla desteklendiğinde, yapıtın ana izleği olan değişimin mücadele olgusu üzerinden işlendiği gözlemlenmiştir. Bu mücadele olgusunun beslendiği unsurlar figürler üzerinden verilmektedir. Bu unsurlar değişimin içerisinde var olma, var oluş mücadelesi, figürlerin kendi yaşayış biçimlerinden kopamamalarının neticesi olarak değişime karşı verdikleri mücadele ve son olarak değişimin içerisinde korunmuş öğeler ile kurulan iletişimde görülen uyum ve mücadeledir.

2. VAR OLUŞ MÜCADELESİ

Mücadelenin birincil amacı var olabilmektir. İnsanın hem toplum içerisinde varlığını somut olarak hissetmesi, hissettirebilmesi hem de kendi iç dünyasında kendi fikirlerini yaşatabilmesi adına mücadele vermesi var oluşun temel yapı taşlarındandır. Değişim olgusu içerisinde verilen mücadelede ise bu iki yapı taşının yapıtta baskın olarak görüldüğü barizdir; çünkü figürlerin canlılığını sürdürebilmelerinin ilk yolu buradan geçmektedir.

2.1. Maddi Nedenler

Teknolojinin ve endüstrileşmenin yaygınlaşmasıyla beraber, kişilerin kendi varlıklarını tescillendirme yöntemleri değişim göstermiş ve günümüze kadar devam etmiştir. Üretim gücünü sağlayanlar değil, sağlayanlar kendi varlıklarına güç katarak toplum içerisinde yer etmişlerdir. Bu yapıt, bu düzene karşıt bir duruş sergileyen figürlerin mücadelesidir ve yapıttaki ilk yaşam güçlüğü maddi nedenlerden dolayı meydana gelmektedir. Eskiden besinlerin ve toprak arazilerinin bolluğu insanlar için önemli iken yapıttaki değişim olgusu sayesinde bunun önemi geri plana atılmıştır ve yerini bu ürünleri satın alabilecek sermaye, maddi güç önem kazanmıştır. Bu da köylünün temel geçim kaynağı olan toprağın verimliliğini düşürüp, seri üretim ve makineleşmenin işlevini arttırmıştır. *“Bir yürüyorlardı ki, toprak ayaklarının altında dürülüyordu.”* (Kemal, 11). Bu durum var oluş mücadelesinin başlangıcının iki tezat olgu üzerinden işlendiğini göstermektedir. Değişim, iki dinamiğin figürler üzerinde baskı hissettirmesine neden olmuştur. Bu iki unsur da onlara göre olan iş imkânlarının kısıtlı olması ve bunun getirdiği ve giderek gücünü gösterecek olan geçim zorluğudur.

2.1.1. İş İmkânlarının Kısıtlanması

İş bulmanın zorluğu yapıt boyunca sürekli bir biçimde vurgulanan ve yapıtın devinimini yaratan unsurların başında gelir. İş imkânlarının, halkın birincil geçim kaynağı olan toprağın verimsizliğinden dolayı kısıtlı olması yapıt figürlerini bir arayışa sürüklemektedir. Halkın yerleşik düzen haline gelmesinde anahtar rolü oynayan toprak bu devinimin başlangıcını temsil etmektedir. Memet ile dert ortağı Yusuf, bu mücadelenin büyük bir başarısızlıkla sonuçlanacağını kendi tecrübeleri sayesinde köylülere aktarmaktadır. Bu da yapıtın olay örgüsüne dair ipuçlarını beraberinde getirmiştir. “Ölüme gitmek”, “sıtmaya zıkkıma gitmek” gibi tabirlerin kullanılması, yaşanacak olan olası sorunlara ışık tutar niteliktedir. Hatta sıtmanın önemini vurgulamak adına kullanılan “*Her sineği alıcı kurt.*” (Kemal, 9) ifadesi durumun ciddiyetini ve vahşetini gözler önüne sermektedir; ancak buna rağmen Memet ve arkadaşları çaresizlikleri nedeniyle bu mücadeleye baş koymakta karar kılmışlardır. Hatta tecrübelerden dersini almış olan Yusuf dahi çaresizliğinden dolayı onlarla yola koyulmuştur. Bu da yaşam kalitesinin kısıtlanmasının toplumsal bir sorun kanıtıdır.

Mücadelenin başında Memet ve arkadaşları umutla yola koyulmuşlardır. Memet, Çukurova’da yaşamakta olan ablasının iş bulma konusunda onların umut ışığı olacağı konusunda emin bir şekilde yoluna devam ederken, diğerleri de kendi hayallerini dile getirmekten çekinmemektedirler. Bunun en büyük örneği Memet çocuğun sıkça sözünü ettiği ve yapıtta leitemotive olarak kullanılan “*benim hakkım*” ve “*koca boynuzlu bir çift öküz*” unsurları Memet çocuğun yapıt içerisinde konumlanmasında önemli rol oynamaktadır; çünkü hayatı çok erken yaşta öğrenmiş bir çocuğun hayalleri bu mücadelenin bireyselliğini simgelemektedir.

Çukurova’ya vardıklarında karşılaştıkları manzara karşısında ne yapacaklarını bilemeyen Memet ve arkadaşları yapıt içerisinde ilk defa insan kaynaklı bir değişime şahit olmuşlardır.

İnsan gücünün önemini somut olarak yitirip yerini makine gücünün kazandığını “...traktörler, biçerdöverler, kötenler, at arabaları, kamyonlar, ciplerle zık gibi duruyordu. Güneş altında parıl parıl yanıyordu. Massey-Harrisler, Fargusonlar. Türlü türlü makinalar...” (Kemal, 16) ifade eden bu sözler somut betimlemelerle okuyucuya aktarmıştır. Bu da onların güven eksikliğini ve kendilerini değersiz hissetmelerini beraberinde getirmiştir. Doğa içerisinde büyüüp hayatı öğrenen bir insan topluluğunun böylesine mekanik bir uzamda kendini bulması, kendi gerçekliklerini yitirmelerini ifade eden tek unsur değildir.

Çukurova’da zengin bir ağanın karısı olan Memet’in ablası onlara iş bulma konusunda yardımcı olmamakla beraber onların gururunu kıracak şekilde davranarak insan tarafından yüceltilmiş motorlu araçların sevdalısı olup, kendi öz kardeşini aşağılayacak kadar makinenin büyüüne kapılmış hale gelmiştir. ““Sevdalanmış,” dedi. “Şu motorlar geldi geleli. Motora çalınmış. Sevda bağlamış motorlara...” (Kemal, 17) Bu durum, Memet ve arkadaşları adına hayatı sıfırdan öğrenmek demektir; çünkü var olmayı düşündükleri yeni bir düzenin içerisinde yer alabilmek için başarmanın yollarını aramaları gerekmektedir ancak onlar yine de kendi bildikleri şekilde bu mücadeleyi kazanma peşindedirler. Bunun sonucu kendi lehlerine göre olmamıştır. Hatta yapıtın ilerleyen bölümlerinde onların kendilerine özgün vasıflarını da küçümseyen bir toplulukla karşılaşmışlardır. Örneğin, Aşık Ali’nin aşık olma vasfıyla alay eden bir işveren ile karşılaşılır, işveren “dilenciler” ifadesini kullanarak kapitalizmin gücünü kendi yararına kullanmıştır. Aynı zamanda Aşık Ali’nin soyunun Türk Halk Edebiyatı’nın önemli isimlerinden biri olan Dadaloğlu’na dayandığını ima eden Memet’in mübalağa yaptığını ifade ederek, hem Osmanlı ve Mustafa Kemal değerlerini sömürmeye başlar hem de Dadaloğlu’na “çingene çalgıcı” diyerek bir ülkenin hayat damarlarından biri olan sanata ve kültüre karşı ithamda bulunur. Burada yatan tek amaç köylü sınıfına yeni gelen düzen ile birlikte ayaklarını denk almaları gerektiğini vurgulamaktır; çünkü bunca kısıtlı iş imkânının arasında yaşam mücadelesi verebilmek için sistemin bir parçası olmak gerekmektedir. Memet

ve arkadaşlarının sisteme karşı durması ve gururlarına dokunduramaları hem yerel hayatlarında hem de mücadelelerinde birçok yeni sorun yaratır.

2.1.2. Geçim Zorluğu

Geçim zorluğu, ekonomik nedenlerin kalitesizliğiyle oluşabilecek en olası durumdur. Bu, yapıtın bel kemiğini oluşturmaktadır; çünkü mücadelenin asıl amacı bunun üzerine kurulmuştur. Mücadelenin başlangıcıysa toprak verimsizliğidir. Üretimin simgesi olan toprak ve onun yokluğu sonucunda, Memet, yoksulluk içerisinde yaşam mücadelesi veren ailesini yaşatabilmek adına Çukurova'da iş bulmak için yollara düşmeye karar verir; ancak imkânsızlıklardan yılmış olan avradı, Memet'in gitmesine karşı çıkar. Çünkü avradı, Memet'in yapıtın ilerleyen bölümlerinde başına gelebilecek zorlukların bilincindedir. “*Git Çukurovaya. Biderin tümü çürümüş. Biz on güne kadar ne yiyelim? Tuz kalmadı. Undan geçtik, tuz kalmadı. On güne kadar ne yiyelim? Biderin tümü çürümüş...*”(Kemal, 8). Avradın un, tuz gibi yaşamak için birincil önem taşıyan gıda ürünlerine değinmesi ailenin yaşadığı çaresizliğin bir göstergesidir. Bu kısıtlanma durumu “*biderin tamamının çürümüş olduğu*”na tekrar tekrar değinilerek vurgulanmıştır. Ev içerisinde Memet'in varlığının hissedilemeyecek olması var olan huzursuzluğu güçlendirmiştir. Bu da Memet'in dış dünyasındaki figürlerin onunla birlik kurarak mücadeleye ortak olmalarına yol açmıştır; ancak hem beşeri hem de doğal unsurların getirdiği sorunlar bu geçim zorluğunu bütün yapıtta yaşatmıştır.

Beşeri unsur, ana maddesini doğanın öğelerinden almayan yapı anlamına gelmekle birlikte yapıttaki tek ve ana beşeri unsurun doğal öğelere baskın geldiği gözlemlenmektedir. Bunların başında sanayileşme ve kapitalizm ile doğan makinalar gelmektedir. Köy kültüründen gelen Memet ve arkadaşları bu değişim ile ilk defa karşılaştıkları için bu duruma alışmak konusunda

sıkıntı çekerler ki bu da doğal bir neticedir; ancak bunun getirisi sadece ekonomik değildir. Sosyal anlamda da geçim zorluğu ile baş etmektedirler. Sanayileşme ile birlikte sosyal sınıflar daha da somut bir hale gelmiştir ve işverenenden ziyade bu sistemin yanında olan işçiler de kapitalizmin ağır gücünden yararlanmaktadırlar. Bu da Memet ve arkadaşlarına gösterdikleri tavırda ortaya çıkar: *“Yandık da şu makina sürenlerin yanına varıp da bir su isteyemedik. Onlar bir başka türlü adam gibime geliyor. Hor bakıyorlar bize.”* (Kemal, 22).

Anlaşmazlığın baş gösterdiği Çukurova’da bir başka geçim sıkıntısı ise barınma ihtiyacının karşılanamamasıdır. Var olan kapitalist sisteme ayak uydurmayı başaranlar bu konuda şanslı iken Memet ve arkadaşları bir kez daha çaresizdir. İş imkânını en çok güvendikleri bölge olan Çukurova’da bulamayınca yeni umutlara yelken açmaktan başka çareleri kalmamakla beraber kendilerini de bu durumdan mustarip hissetmektedirler. *“Sizin gene, ekin bitmezse de tarlanız var. Yeriniz var, yurdunuz var...”* (Kemal, 23). Bu bağlamda ekonomik durum ve sosyal sınıf birbirini besleyen iki öge olarak okuyucuya yansıtılmaktadır. Sonuç olarak, Memet ve arkadaşları Çukurova’da gördükleri muameleden nasiplerini alarak yola devam etmişlerdir.

Doğal unsurlar bir nevi roman figürlerinin günlük hayatlarında alışık oldukları zorlukların daha sıkıntılı zamanlarında başlarına gelmesi şeklinde değerlendirilebilir. Bunların başında sıtma hastalığı gelir. Sineklerden bulaşan bir hastalık olan sıtma, Çukurova ve çevresinde varlık gösteren, tehlikeli bir hastalıktır. Buna karşın sıtma, Memet ve arkadaşlarının arasındaki direnç ve beraberlik duygusunu geliştirmiştir. Kendi birliklerinden adeta kuvvet doğurmak adına çabalamışlardır. Buradaki kilit figür Yusuf’tur. Yusuf, sıtma hastalığına yakalanmış, hastalıktan nasibini almış bir figür olarak anlatılmıştır. Geçim zorluğu konusunda kendine ortak bir payda bulan Yusuf, hastalığına rağmen Memet ve arkadaşlarına eşlik etmek durumunda kalmıştır. Bu süreçte de sıtmanın neredeyse bütün bulgularını göstererek herkese zorlu anlar yaşatan Yusuf, kendini onların yanlarında taşıdığı bir yük gibi hissetmeye başlamıştır ki bu da toplumsal çaresizliğin birey üzerindeki somut etkisini göstermektedir.

Buna rağmen saldırgan tavırlarıyla dikkat çeken Hösük, diğerlerinin umutsuz bakış açısına aldırmandan Yusuf'u geride bırakmamak konusunda ısrarcı davranmaya devam etmiştir.

“İndirmem onu sırtımdan bir daha.” (Kemal, 41).

Bu durum insanların var oluşları sırasında sorumluluk hislerinin zorlu şartlarda kendini daha fazla belli ettiğini gösterebilir; çünkü ortak paydada buluşan insanların iletişim amaçları ortak bir amaca hizmet ederken aralarındaki duygusal bağın da güçlenmesi göz ardı edilemez bir olasılıktır. Mücadelenin başlangıç noktası olan toprak, değinilmesi gereken doğal unsurlardan bir başkasıdır. Köy uzamlarında toprak, bereket ve doğallıktır. Bir başka deyişle var oluşlarının başlangıcını temsil etmektedir. Köy insanının yegâne geçim kaynağı topraktır. Bu unsurun herhangi bir bozulmaya uğraması köy hayatını olumsuz bir şekilde etkiler, yapıtın olay örgüsü de bu şekilde başlamaktadır. Bereketliliğin ilk adımı olan tohumların çürümesi, köy halkının temel geçim kaynakları açısından zorluk çekeceklerine dair somut bir işarettir; çünkü makinaların gün yüzüne çıkmasıyla köy insanının hayat standartları adeta bir tohum gibi çürümeye mahkûm edilmiştir. Bu bağlamda çürük tohum, bir sembol olarak değerlendirilebilir. Bu anlatımda tanrısal bir bakış açısının da olması insanoğlunun bu değişim karşısında doğaya karşı verdiği mücadeleyi gözleme şansı sunar. *“Tarlada azıcık olsun bir yeşillik yoktu. Boydan boya uzanmış bir boz toprak. Can eseri yoktu.” (Kemal, 7).* Memet ve arkadaşları yolculukları sırasında karşılaştıkları figürlere Nar Ağacını ve onun kutsal gücünü sorduklarında aldıkları bazı cevaplar toprağın bereketini kaybettiğini teyit eder niteliktedir. *“Hiç ağaç kalmadı ovada, bütün ağaçları kökten söktüler. Şimdi ne nar, ne meşe ne karaçalı... hiçbir şey kalmadı ki nar ağacı kalsın.” (Kemal, 85-86).* Bu bağlamda toprak etmeni figürlerin var oluş mücadelesine olumsuz anlamda hizmet etmiştir.

2.2. Umut ve Beklenti

İnsan hayatında birçok kez sınanır. Bu sınanmanın derecesi değişim göstermekle birlikte her ne olursa olsun ayakta kalmaya çalışıyorsa bunun sebebi, içinde beslediği umuttur, hayattan ya da çevresinden ziyade kendisinden beklemedikleridir. Yapıtta figürlerin umut beslemeleri aslında bir zorunluluktur; çünkü yaşamlarını sürdürebilmeleri için fazla seçenekleri yoktur. Kısıtlı hayat standartlarında yaşam mücadelelerini sürdürmekle yetinmelidirler. Önemli olan zenginlik değil insanların, ailelerin kendilerine yetebilmeleridir. Bu bağlamda incelendiğinde değerlendirilebilecek üç unsur, ataerkil toplumlarda gücü temsil eden, ailede baba rolünü üstlenen erkek, sorumlu olduğu bir takım unsurlar, günün şartları ile şekillenen “*Verimli Çukurova*” tablosu ve yapıtta kilit bir rol oynayan Cennet’tir.

2.2.1. Baba-Çocuk-Açlık

Ataerkil toplumlarda baba figürü, hatırı sayılır bir iş gücünü temsil ettiğinden ailesinin birincil ihtiyaçlarını karşılamak adına sürekli çalışması gereken bir figürdür. Bu özelliklerle bağdaşan Memet’in iş bulmasındaki amaçlarından birisi ailesinin yaşamını sürdürmesini sağlamaktır. Bu nedenle Memet ilk olarak keçisini satmak ister. Ellerindeki son keçiyi satmak avradının tasvip ettiği bir durum değildir. Küçükbaş hayvancılığın Çukurova Bölgesi’nin temel geçim kaynaklarından birisi olduğu düşünüldüğünde avrat, bu kaybın evin geçimi açısından büyük bir darbe olacağını savunmaktadır. “*Sat da biricik keçiyi, bir damla katıktan da olalım... Sat da ölelim.*” (Kemal, 8). “*Bir damla*” tabirinin kullanılması ailenin çaresizliğini, yoksulluğunu betimlerken bir yandan “*ölmek*” fiilinin vurgulanması belki de tek umutlarının karardığının göstergesi olabilir. Çocuklar da aynı derde ortaklardır. Onların ne hissettikleri yapıtta anlatılmasa bile dış görünüşlerinin betimlenmesi çocukların bu durumdan olumsuz etkilendiklerini gösterir. “*Hilim hilim fistanlı dört çocuk bir araya gelmişler... kocaman*

sümüğünü çekiyordu.” (Kemal, 8). Bu bağlamda ailenin durumu, genel çerçevede, umuda dair bir iz taşımamaktadır. Aile sadece beklentilerinin karşılanmasını istemektedir; ancak ailede gücün tek simgesi Memet'dir ve bütün beklentileri karşılamak zorundadır; çünkü ailenin geleceği ona bağlıdır.

İnsanın başarılı eylemleriyle umudun doğabileceği tezi savunulabilir. Bu eylemlerden biri de açlığın giderilmesi olabilir. Açlık, insan hayatının fiziksel, ruhsal olarak tehlikeye girmesidir. İnsanın gücünü toplayabilmesi, birtakım şeyleri başarabilmesi adına açlığını gidermesi önemlidir. Yapıtta açlığı birçok açıdan ele almak mümkündür. Bunlardan bir tanesi insanın beslenme ihtiyacını karşılamasıdır. Memet ve arkadaşlarının Çukurova'da iş aramasının başlıca nedenlerinden birisi hem kendilerinin hem de aile bireylerinin karşılanması gereken besin ihtiyacıdır. Yaşadıkları hayal kırıklıklarıyla beraber bu sorunla da uğraşmaları aslında bu yolculuğun fizyolojik olarak ölüm kalım savaşına döndüğünün bir göstergesidir. Yapıtın devamında Cennet isimli bir kadın sayesinde besin ihtiyaçlarını karşılamalarıyla gelen umut verici haberler, bu unsurun figürlerin umutlanmasında bir etken olduğunu gösterebilir. Fizyolojik olarak kendilerini iyi hissetmeleri ile umutlarını yükselten inançlara sahip olmuşlardır. Bu şekilde beklentiler karşılanabilir hale gelecektir.

Umuda olan açlık değerlendirilebilecek ikinci unsurdur. Yapıttaki başlıca figürlerin duygusal bağlamdaki tutumları bir devinim içerisindedir. Bunun başlıca nedeniyse umut ve umutsuzluk arasında gidip gelinen yoldur. Yaşamlarını sürdürebilme umuduyla yola çıkan insanların bu yolculukta yaşadıkları olumsuz birçok durum devinimin sağlanmasında etkindir. Öncelikle Çukurova Bölgesi'nde hem çevredeki insanlar hem de abla figürü tarafından kendilerine gösterilen davranış biçimi, bu dalgalanmanın başlangıcıdır. Yapıtın içerisinde de “*ummak*” fiilinin, hem fiil hem de sıfat şeklinde birden fazla kez kullanılması bu görüşü desteklemektedir. Bu kullanım kişilerin ruh hallerinin değişkenliğini, şiddetini göstermektedir. Yol boyunca attıkları her adımın umuda gittiğine dair inançlarının azlığı

figürlerin davranışlarının devinimini sağlamıştır. Memet'in "*Yüreğim hükmediyor.*" cümlesini sıklıkla tekrar etmesi de yaşanan her olaya rağmen kalbinin sesine güvendiğini, bu nedenle de davranışlarının diğerlerine göre daha umut vaat edici olduğunu gösterir. Bunu Çukurova'ya gitmeden önce söylemesi oranın verimine olan inancını, yolculuk sırasında tekrar etmesiyle yapıtın olay örgüsünde kilit rol oynayan Cennet figürünü ortaya çıkarır; çünkü her duygu durumu olay örgüsüyle bağlantılı şekilde işlenmiştir.

2.2.2. Umut: Verimli Çukurova ve Cennet

Çukurova uzamı köy romanlarında genellikle bereketin adresi olmuştur. Köy insanı, yaşam koşullarının tehlikeye girmesiyle birlikte Çukurova'da hayatını kazanmaya çalışır. Bu yapıtta ise köy halkı açısından tezatlık söz konusudur. Çukurova'nın verimliliği artık topraktan çıkan ürün değil, "*ekmek kesen, evler yıkan*" motorlu iş makinalarından ibarettir. Seri üretimin bölgeye hükmetmesiyle artık kas gücü değil makine gücü hâkim olmuştur. Kas gücünü simgeleyen "*sarı öküzün*" makinaya kurban edilmesi güç değişimini fikren somutlaştıran bir ifadedir. Memet ve arkadaşlarının hayal ettikleri verimlilikle tezat bir durum söz konusudur. Bu nedenle işsiz kalmaları, ora halkı tarafından hor görülmeleleri kaçınılmaz olmuştur. Bu da umut açısından ilk sarsıntılarını yaşamalarına neden olmuştur: "*Çukurova gâvur olmuş, Çukurova'da insanlık kalmamış.*" (Kemal, 52). Bunun yarattığı etki, yol boyunca onlara etkili bir şekilde hükmetmiştir; ancak bu devinimin olumlu yönde ilerlemesi Cennet figürü ile karşılaşmaları sayesinde sağlanmıştır.

Cennet figürünün yapıtta kilit rol oynamasının sebebi yapıtta etkin olan değişim olgusunun hem öncesini hem de sonrasını temsil edebilecek bir yapıya sahip olmasından kaynaklanır. Öncelikle Âşık Ali'nin duygularını ifade edip iletişimini etkili bir şekilde sağlayabildiği sazıyla yaktığı ağıtında ismi geçen Cennet, "*fıkara*" bir oğlana hissettiği aşk nedeniyle zengin

babasıyla yaşadığı hayatından vazgeçip, gönül düşürdüğü bu oğlanla kaçıp Çukurova'ya gitmeye karar verir. Bir gece vakti oğlan Cennet'i bıraktığı yerde bulmaya giderken kızın sinekler tarafından yendiğini, sıtmadan öldüğünü görür. Cennet'e yakılan bu ağıtın dile getirilmesinden sonra Âşık Ali kendini olduğu gibi ifade eder:

“Sonra Aşık Ali coştı. Ver etti sazın döşüne. İyice sazın üstüne yumuldu, bir topak kaldı. Beş yaşında bir çocuk kadar kaldı... Harap olası dünya üstüne, mor sümbüllü sürmeli geyikli karlı dağlar üstüne söylüyordu. Toprak üstüne, zulüm üstüne söylüyordu.” (Kemal, 31)

Ağıt, Cennet figürünün aslında köy ortamında var olmuş ağalık düzenine bir tepki ve köy halkının taşıdığı umudu temsil etmektedir; çünkü Cennet var olan düzenin içerisinde daha iyi hayat şartlarına sahip olmasına rağmen hislerinin peşinden gitme kararı alıp düzene tepkisini koymuş; hem de sevdiği oğlan ve kendi için yeni bir hayata umut ışığı olmuştur. Bu umudun sıtma gibi o bölgeyle bütünleşmiş bir rahatsızlık ile öldürülmesi, verilen mücadelenin ne kadar kişisel bir savaş olsa da ortam koşullarının bu kişisellik mevzusunun sınırlarını tanımadan geçebileceğinin göstergesidir.

Değişime karşı verdiği mücadelenin bir diğer sonucu ise Cennet figürünün Memet ve arkadaşlarının karşısına çıkarak onların derdine deva olabilecek bir konuma sahip olmasıdır. Bu olayın iki önemli sonucu vardır. Bunlardan birisi beslenme ihtiyaçlarını gidermeleri, bir diğeri ise umut bağlamında açlıklarına çare bulmalarıdır ki bunun da göstergesi Cennet'in Nar Ağacı'nın yerini Memet ve arkadaşlarına göstermesidir. Bu bağlamda Çukurova'da yaşanan açlık sorununa deva olan Cennet, mücadeleye destek olan bir tutum sergilemektedir. Bu da ağıtta bahsi geçen Cennet ile aynı doğrultuda bir davranış sergilediğinin göstergesidir. Ağacın insanlara küstüğünü söylemesi ağıttaki Cennet'in yaralarını temsil ediyor denilebilir; çünkü var olan düzenden kaçmasıyla ağacın insanlara küsmesi onlardan kaçışı da temsil ediyor

olabilir. Bunun altında yatan sebepse insanoğlunun doğanın bereketine sırtını çevirip kendine mekanik bir dünya kurmasındadır. Bu da insanoğlunun başka bir deyişle milyonlarca yıldır kurulan düzeni yeni baştan oluşturup doğaya karşı verdiği mücadeleyi göstermektedir. Değişim toplumdaki her kesim için geçerli bir olgudur sonucuna ulaşmak mümkündür.

3. DEĞİŞİME KARŞI VERİLEN MÜCADELE

Değişim, değiştirilemeyen yegâne unsurdur. İnsanlar ne kadar güçlü bir biçimde eskiyi ansalar da gelişebilmek için değişim vazgeçilemezdir. Yaşar Kemal'in bu yapıtıdaysa sözü edilen vazgeçilemez akışa bir başkaldırı vardır. Bu mücadelenin her bir olgusu birbiriyle bağlantılıdır. Değişen her kurum ve olgu birbirini besler. Bu da mücadelenin savaşı kışımının verilen savaşa kattığı anlamı daha da güçlendirmiştir. Bu güçlenmede etkili olan iki unsur vardır: Makineleşme süreci ve gücüne güç katan ağalık kurumu. Bu iki değişim unsurunun karşısında duran unsur ise Nar Ağacı'nın ta kendisidir.

3.1. Makineleşme Süreci

Endüstrileşme Devrimi ile doğan makinanın gücü, seri bir gelişimle dünyanın birçok bölgesinde doğaya karşı verilen mücadelede genellikle galip gelmiştir. Yapıtta galibiyetini somut bir şekilde hissettiren makinalar, insanoğlunu olumlu ve olumsuz yönde etkilemiştir. Gelişen teknoloji ile üretimin alışılan hızı aşması sayesinde insanların ekonomik durumları belli seviyelere atlamıştır. Bu da insanların birbiriyle ve doğayla kutuplaşmasına neden olmuştur. Kutupluluk tekniğiyle bu iki unsur somutlaştırılmıştır.

3.1.1. Doğa ile Kutuplaşma

İnsanın doğaya inancı azaldıkça, doğa doğallığını yitirmeye mahkûm olmuştur. İnsan ile doğa milyonlarca yıldır denge içerisinde yaşamaktadır. Bu dengenin temel taşlarından birinin sarsıntıya uğramasıysa bir yıkıma yol açabilir. Yapıtta bu sonun başlangıcı da makineleşme süreci ile başlamıştır. Eğer doğaya karşı geliştirilen savunma mekanizması doğaya zarar verme boyutuna ulaşırsa, verimsizliği beraberinde getirir. Verimsizliğe çare olarak geliştirilen makinalar, beraberinde insanın kendi doğasıyla kopuşunu doğurur. Yapıttaki bu kopuş belli başlı besinlerin bazı söylemlerle basitleştirilmesiyle gösterilebilir. “*Ver şuna bir ekmek de gitsin.*” (Kemal, 18). İnsanların makineye olan inançları güçlendikçe doğanın sunduğu ürünlerin değeri düşer. İnsan – doğa dengesinin de bu şekilde sarsıntıya uğraması neticesinde insanlar arası kutuplaşma kaçınılmaz olmuştur.

3.1.2. İnsanlar Arasında Kutuplaşma

İletişimsizlik, insanların birbirleriyle uyumunu zedeleyen bir durumdur. Bir olgu ya da olayın beraberce geliştirebilmesi için iletişim şarttır. Yapıtta makineleşme süreci nedeniyle ortaya çıkan insanlar arası kutuplaşmayı iki unsur tetiklemiştir: Ekonomik ve sosyolojik yapı.

Ekonomi, makineleşme süreciyle yeni bir devinim kazanmıştır. Ekonominin toplumsal yaşamda yarattığı olumlu ve olumsuz durumların etkisi yapıtta somut bir şekilde hissedilmektedir. Güçlüyü daha güçlendirip yoksulu daha da dibe çeken makineleşme süreci insanlar arası kutupluluğun etkisini ağalık kurumunda göstermiştir. Ağalık kurumu, her türlü ekonomik ve sosyolojik yapıda galip olanı temsil ettiği için hiçbir ekonomik ya da sosyolojik değişim gözetmeksizin değişime uyum sağlamada önderdir. Kölelik sistemi makinelerle sağlanmaya başlamıştır. “*Siz yanlış yaptınız, eğer ona karşı konuşmasaydınız Bey size iş verirdi.*” (Kemal, 65). Bu nedenle makineleşme sürecine Çukurova’da hâkim olan, kime iş

verilip verilmeyeceğine karar veren yegâne kesim ağalık kurumudur. “*Ağa dutmaların hepsini topladı, gayrı size iş yok, dedi, güle güle, dedi*” (Kemal, 19). Vurgulanan bu değişim, Çukurova’daki bazı düzenlerin değişmesine de yol açmıştır. İnsanların kalkış saatlerinden, davranışlarına kadar birçok rutin olay yerini yeni düzenlemelere bırakmıştır. Bununla birlikte, makineler ağaların göz bebeği haline gelmiştir. Bu da tarımda makineleşme sürecini hızlandırmış ve yaygınlaştırmıştır. Bir süre sonra makineleşme öyle bir safhaya ulaşmıştır ki, günün ilk saatlerinde insan sesi yerine makine sesi duyulur: “*Çukurova tekmi uyanyordu. Öteki köyün horozları öttü. Sonra makina gürültüleri başladı. Sonra insan sesleri, daha başka gündüz sesleri makine gürültüsüne karıştı.*” (Kemal, 38). Ekonomik güç insanlığın, doğanın önüne geçmiş, insanların davranış şekilleri bu değişimle beraber şekillenmiştir.

Sosyolojinin toplum bilimi olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, yapıtta işlenen toplumsal düzenin davranış açısından somut bir değişim gösterdiği görülmektedir. Ekonominin düzeyler arası kutuplaşmasıyla beraber insanların bireyselliği de ortaya çıkmıştır. İnsanlar giderek cimrilemişler, yardımseverlik duyguları kaybolmuştur. “*Kocasının ayağını bundan üç yıl evvel Ağanın batözü aldı... “Öyle kor ki...”*” (Kemal, 24).

Bu sosyolojik değişimin getirdiği bir diğer unsurda insan ilişkilerindeki güven eksikliğidir. Çukurova’yı son çare olarak gören Memet ve arkadaşları, Çukurova’ya bel bağlamışlar hayatlarını idame ettirebilmek adına ilk ve tek çare olarak bu uzama sığınmışlardır. Duygusal olarak yıpranan insanlar hüsrana uğramışlar, hayal kırıklığı ve çaresizlik içine düşmüşlerdir:

“*O ablam var ya, o benim yüzüme bakmadı. Hani benim sarı öküz var ya, onu da traktöre kurban kesmişler, al kanını o kocaman tekerleğin dibine akıtmışlar. Benim sarı öküz var ya, ben onunla tam üç yıl çift sürdüm. Ondan ayrılırken fikaracak ağladıydı.*” (Kemal, 58).

Burada gözlemlenen değişim bir çeşit toplumsal yozlaşma örneğidir; çünkü insanoğlunun vicdanen tükenmişliği yapıt boyunca var olan Çukurova düzeninde kendini hissettirmiştir. Bu yozlaşmadan kurtulma adına yollara düşen Memet ve arkadaşları tek kurtuluşları olan Nar Ağacı'na bel bağlamışlardır.

3.2. Nar Ağacı

Değişim her ne kadar Çukurova'yı tepeden tırnağa sarıp sarmalamış olsa da, yapıttaki yegâne umut unsurlarından biri olan, yapıtın ismini yaratan Nar Ağacı, mücadelenin kilit noktalarındandır. Mücadele boyunca umutsuzlukla baş etmeye çalışan Memet ve arkadaşları Âşık Ali'nin yaktığı türküyle Nar Ağacı'nın varlığını sorgulamaya koyulurlar. Doğaya ait unsurlar gerek efsanevi gerekse gerçekçi olsun, doğallık ve bereketlilik çatısı altında bir birleştiğinde bu değişimin altından kalkabilecek güce ve umuda sahip olurlar. Ayrıca ağaç olarak nar ağacının seçilmesi, Çukurova'da hatırı sayılır bir bereketin bulunabileceğinin göstergesidir. Ağacın gerçekten var olduğu inancına kapılan Memet ve arkadaşları umutlanmaya o kadar bel bağlamışlardır ki ağacı benimsemişler, varlığını reddedenlere öfkelenmişlerdir: *““Olmaz olur mu? Sen bilmiyorsun yerini, bir de bizim ağacımıza yok diyorsun!””* (Kemal, 85).

Ağacın kutsallığına o kadar derinden inanılır ki verimliliğini kaybetmiş Çukurova topraklarında böylesine kutsal bir varlığın olma olasılığı, Memet ve arkadaşlarının umudu ve ocaklarının batmaması adına anahtarları olur. Ağacın varlığını onaylayan Cennet'in ağacın insanoğluna küstüğünü söylemesi yozlaşmış bir toplumun doğallığa verdiği zararı ortaya koyar. Ağacın yerine ulaştıkları an ağacın yokluğu ile yüzleşmeleri aslında hem insanoğlunun doğanın bereketine karşı verdiği zararı hem de var olan koşullar altında zorlukla baş etmeye çalışan insanların doğanın kutsallığını belli bir boyuta taşıyarak gerçek dışı bir hayal

dünyasına yöneldiğini gösterir. Doğallığa, saflığa karşı yozlaşmış bir toplumun verdiği bilinçsiz mücadele neticesinde Âşık Ali'nin dediği gibi “*kendine hayretmeyen*” bir nar ağacı ortaya çıkar. Bu da aslında değişime karşı verilen mücadelenin baskın koşullar altında bile hayal sanılabilecek unsurları yok edebileceğini gösterir. Bu nedenle Nar Ağacının yokluğuyla yüzleşme Memet ve arkadaşları için var olan düzenle yüzleşmeyi, belki de kabullenmeyi simgeleyebilir.

4. SONUÇ

Yaşar Kemal'in “**Hüyükteki Nar Ağacı**” adlı yapıtında mücadele olgusu belli başlı öğelerle somutlaştırılıp desteklenmiş, mücadele bu bağlamda işlenmiştir. Figürleri etkileyen iç ve dış etkenler mücadele olgusunu destekleyen öğeleri içinde barındırmaktadır. Bunun başındaysa var oluş mücadelesi gelmektedir. Dış nedenler olarak; maddi kısıtlanmalar ve beraberinde getirdiği kısıtlı iş imkânları ve geçim zorluğu Memet ve arkadaşlarını hem duygusal hem de fizyolojik anlamda zor bir yolculuğa sürükleyen nedenler arasında yer almaktadır. Çünkü var olan düzene alışık değillerdir. Bu nedenle figürlerin iç dünyalarında yaşadıkları devinimli duygu durumları kaçınılmazdır. Bunun başında da iç ve dış etkenlerin getirdiği umut olgusu söz konusudur. Yolculuk öncesi ve sırasında yaşanan her olumsuzluğa rağmen figürlerin eski düzene ait belli başlı insanların beklentilerini karşılayabilme arzusu ve bu beklentinin yarattığı baskı ile beraber umut olgusu da yapıt boyunca işlenir. Figürlerin gerek aile içinde edindikleri rollerin getirdiği verimli neticeler gerekse buldukları bölgenin doğal verimliliği, onların umutlarını kamçılayan yegâne unsurlar arasındadır. Bu canlılığı koruma mücadelesi kişilerin var oluş mücadelesinde birincil rol oynamaktadır. Var oluş mücadelesinin oluşmasında da değişime karşı verilen mücadele etkindir. Değişim, yaşam koşullarının kısıtlanmasıyla figürler üzerinde etkili olmuştur. Makinalara karşı açılan düşünsel savaşın nedeni geçim

zorluluğudur, bu da yaşam mücadelesini güçlendirmektedir. Çukurova halkının bu düzenle yaşamaya başlaması insanlar arasında hem ekonomik hem de sosyolojik bağlamda bir kutupluluğa sebep olmuş, insanların birlik ve beraberlik içerisinde yaşamalarını zorlaştırmıştır. Bu iletişimsizlik karşısında tutunabilecek tek dal olan “*Nar Ağacı*” hem destansı hem de gerçekçi bir öge olarak karşımıza çıkar. Memet ve arkadaşlarının umudunu temsil eden ağacın yokluğuyorsa var olan düzenin parçası olma gerçekliğinin yüze vurulmasını temsil etmektedir. “*Hüyükteki Nar Ağacı*” *insanoğlunun saflığını, doğallığını, yaşanan türlü zorlukların tümüne rağmen hala içlerinde yeşertmeye çalıştıkları saf duygularla yolunu bulmaya çalışan insanların hikâyesidir.* Verilen mücadele bir geçim mücadelesi değil bir insanlık mücadelesidir.

5. KAYNAKÇA

Kemal, Yaşar, *Hüyükteki Nar Ağacı*, Yapı Kredi Yayınları, 2009, İstanbul